

tudósok által jelzett gombafaj jelentkeznék, annak oka bizonyosan a termő helyi viszonyokban leledzenék és legegyszerűbb volna a gombafaj pusztításának elejét venni a megtámadott egyedek gyors és végleges eltávolításával?

(A „R. des Euax et f.“ után közli: *Molnár Gyula.*)

A juhtenyésztés káros befolyása az Egyesült-Államokban. Hogy mily nagymérvű befolyással van a juhtenyésztés a talaj elszegényedésére, arról érdekes képet tár fel pár sorban a „R. des eaux et f.“, mely kiemeli, hogy Kalifornia hegységeiben — mint az Egyesült-Államok földmivelésügyi ministerialis bizottsága legutóbbi vizsgálata alkalmával megállapította — a juhok 150.000 holdnyi területen a füvet mind felették, úgy, hogy az arra utazók még lovaikat sem képesek utközben megetetni. Az egész vidéket juhnyájak özönlötték el. A tierrasokban 10.000—12.000 láb magasságnyira az örökös hóhatárhoz közel a juhok ezrei bégetnek. Alig lehet helyet találni már, melyen a juhok pusztítása ne észleltethetnék. Fű, növényzet teljesen kipusztulva, csakis néhány cserje tengődik itt-ott. Ily körülmények között majd nem kell esdálkoznunk azon, ha a lapok óriási árvizekről, tulajesuszamlásokról stb. tesznek említést. (A „R. des Eaux et f.“ után közli: *Molnár Gyula.*)

Uj állatkitömő s preparáló intézet.

Az elmúlt télen a napilapok hozták tudomásunkra, hogy hazánk egyik zoológusa, a biológiai tudományok egyik magyar bajnoka — a ki addig a magyar nemzeti múzeumban működött és szerénysége dacára mégis országszerte ismeretes — elhatározta, hogy hazánkban egy nagyobb szabásu nyilvános állatkitömő és tanszerkészítő intézetet létesít. A valóban hézagpótló vállalkozást kezdettől fogva különös érdeklődéssel kísértük, nemcsak az újdonság ingerétől érintve, de mert ez a dolog természetéből folyt: mert ki az a vadász, ki az az erdész,

vagy természetbarát, aki örömmel ne üdvözölte volna ez új müintézet keletkezését és kifejlődését?

Vadászataink alkalmával gyakran észlelhetünk a sik mezőn épen úgy, mint a magas hegység rengetegeiben, igen érdekes jeleneteket és néha kedvez a szerencse, hogy ritka, szép, becses állatokat ejthetünk hatalmunkba. Szívesen emlékezünk vissza a látottakra; ha van tudományos becsük vagy általános érdekességük, fel is jegyezzük s az irodalomban vagy vadásztársaink körében közzé adjuk. De nem oly könnyen őrizhetjük meg az elejtett becses állatot; pedig gyakran meg van annak is a maga tudományos értéke, és ha ritkaságról van szó, szinte egyedül az lehet csak bizonyosságunkra; néha kedves emléktárgyul tartanók meg a zsákmányt, máskor büszkeségünk vezetne reá, hogy megtartsuk a „trophaeát“ és diszül tömessük ki. Vagy ki az a szerencsés vadász, aki az elejtett hatalmas sast nem szeretné kiterjesztett szárnyakkal fegyverei fölé akasztani? Kiben nincs meg a hajlandóság arra, hogy a nagy fáradozások árán szerzett siketfajdkakast mindig ott lássa egyéb trófeái között? S a ki ennél becsesebb vadat: szarvast, medvét is emlegethet már zsákmánynak, legalább a fejét nem őrizné-e meg örök emlékül? Néha a tudomány szempontjából igen becses állatok is ejtetnek el, nem őrizné meg a szerencsés vadász azt a ritka példányt? Igen! de hol tömessük ki?

A kik gyakran fordulnak meg a szabad természetben, figyelemmel kísérik annak páratlan alkotásait, gyönyörködve szemlélik élő- és élettelen teremtményeit s a kutató ész ösztönének engedve keresik a természet tényei s az örökkévaló természeti törvények között fennálló és félreismerhetlenül megnyilatkozó mélyebb összefüggést: máris

a természettudományok művelőinek sorába léptek s a kitartó kutatás és gondos észlelet, vagy esetleg szerencsés véletlen révén nem egy fontos adattal gazdagíthatják a tudományt. Nemcsak a hivatásszerű természettudós, hanem a természet bármely barátja is, de kivált az erdész és vadász nagyon hasznos szolgálatot tehet a tudománynak, ha vidéke bár igénytelennek is látszó termékeit s lényeit figyelme méltatja, azokat összegyűjti s megőrzi. Ez volt az a lendítő rugó, mely a természettudományokat s nevezetesen az állattant oly csodálatos virágzásra juttatta Angliában, Németországban, melyet mi magyarok tisztelettel bár, de az irigység bizonyos érzetével szemlélünk. — S miért ne lehetne ez nálunk is így?

A mai időben az erdészeti épen úgy, mint a gazdaszat is, a legszorosab kapcsolatba forrt össze a természettudományokkal, a minek okából ezekkel minden erdésznek, gazdasznak foglalkoznia kell, pedig a vadásznak sem lehet kevesebb tanulmánya, mint a zoológia, az ornitologia.

Hazánkban a természetrajzi, kivált állattani tárgyaknak gyűjtése, konzerválása, preparátumok készítése, eltekintve az egyszerűbb madárkitömésektől, ezelőtt meglehetősen el volt hanyagolva, holott külföldön már régen felismerték annak művelődési és tudományos hasznát, s főképen Franciaországban, Angliában, Németországban immár úgy virágzik a preparálás és tanszerkészítés, mint élénk iparág, mely a tudománnyal és művészettel egyaránt rokon. Nálunk is találni ugyan itt-ott uralom alatt álló házakban kitömött állatokat, uradalmakban kisebb muzeumokat, de mindez aránylag véve csekélység s a visszamaradás oka abban keresendő, hogy eddig nagyobb szabású munkára rendszeren a külföldi preparátorok segítségét kellett igénybe venni, mert bár hazánkban szakképzettséggel párosult

hozzaértő munkaerő eddig sem hiányzott teljesen s egyesek igen szép sikerrel működtek ebben a művészettel határos iparágban (igy pl. Rozonovszky stb.); de tagadhatlan még is, hogy a megnövekedett keresletnek már évek óta nem volt lehetséges eleget tenni nálunk a miatt, mert hiányzott oly nyilvános jellegű intézet, mely széles alapokra fektetve a munkaerő csoportosítása s együtt foglalkodtatása útján a szükségletek fedezését kielégítő mértékben teljesithette volna. E hiányon segitendő, létesítette dr. Lendl Adolf nyilvános preparatoriumát (Budapest, II. ker., Donáti-utca 7 sz.), a melyet ezennel a szaktársak figyelmébe ajánlok és pedig igaz meggyőződésből, mert látjuk, mily helyesen tölti be feladatát, mily serény munkásságot fejt ki, ugyanynyira, hogy már eddigi tapasztalataink alapján szép jövőt, sőt közgazdasági fontosságot jósolunk e figyelemre méltó vállalkozásnak.

Azonban talán már nagyon is eltértem tulajdonképeni tárgyamtól, hiszen feladatomul magának az intézetnek s készítményeinek ismertetését tűztem ki. Hálás és kellemes feladat ez; hálás azért, mert új és még kevésbé ismert, kellemes, mert közel áll hivatásunk köréhez és örömmel tölti el a vadász szívét minden egyes preparátum megtekintése.

A mint belépünk a preparáló műterembe, mindjárt az első kép is oly megragadó, hogy alig győzzük nézni. Egy igen szép keselyűcsoportozat előtt állunk. Természetüen utánzott környezetben, sziklás alapon fekszik egy elhullott bárány, melyre rászállott a honi ragadozók legnagyobbika: a barátkeselyű; magasra emelt szárnyaival takarja zsákmányát és védi jogát; megkezdte már a hullát és félig kilátszik a nyers hus csalódásig hü utánzata. A szép, hibátlan és rendkívül nagy keselyűpéldány (szárnyterjedelme 295 *cm.*) élethüen visszaadott,

jellemző helyzetében, az izléses csoportosítás és a részletekben is sikerült kivitel valóban megragadják az ember figyelmét. Ez a csoportozat már a múlt évi agancskiállításán is látható volt és nemcsak hogy általános tetszést aratott, de Ő felsége a király figyelmét is magára vonta.

A mily hatásos ez az életfentartásért folytatott harcz megkapó jelenetét ábrázoló csoportozat, épen oly kellemesen hat reánk ennek ellentéte, egy erdei idill. Magas füben és bozótban, amit szintén igen sikerülten utánzott az intézet, neszre várva áll az őzbak, szembe néz velünk, míg mellette a legelésző suta egészen a füig lehajtja fejét, körülöttük erdei lomb a bozotos talajon. Meglepő az az élethűség, mely lesugárzik az állatokról, szinte várjuk mikor mozdulnak meg. — Különösen az emlősök testarányán, élethűségén látszik meg a művészi alakítás és a szemléletessé tett helyes felfogás, a mi azonnal a legkedvezőbb itéletre bírja a nézőt.

Megkapja figyelmünket egy fölötte hatalmas szarvasfej, mely faldisznek készült s melyet valóban rendkívül nagy agancsok diszitenek; nagyuri lakba, kastélyba vagy vadászszobába alig lehet képzelni megkapóbb diszt. S amint megfordulunk, amott a szekrény magasságából, hüen utánzott szikláról reánk esik a hiuz megborzongató tekintete; alakja s minden testrészének tartása olyan, mintha leugrani készülne.

Emitt meg a falon egymás mellett látjuk azokat a csinos diszitményeket, melyek már általános kedveltségnek örvendenek: felaggatott különböző vadak, kisebb-nagyobb szárnyasok, egy-egy szalonka, fáczán vagy fogoly, sőt tuzok is; vagy a mint a fáradtan haza tért vadász oda akasztja a szögére az elejtett rókát. Lendl laboratóriumában ez az igénytelen „genre“, amit a német vadászok

„Still-leben“-nek neveznek, szinte megszámlálhatlan változatban diszítik a dolgozó-szobákat; vannak itt gémek, kacsák, fürjek, foglyok, egyik a csőrén lóg, másik a lábán, faragott táblácskákön vagy a puszta falon, mindmegannyi vadászember házába illő, fegyvertartó mellé avagy ebédlőbe való disz.

De mindezek még csak mutatványok. Ha belépünk azután a tulajdonképeni dolgozó-helyiségekbe, nem győzi a szemünk nézni a sokaságot; különösen most télen, amikor a minden nap megforduló posta az ország minden vármegyéjéből sűrűn hozza az emlősöket, madarakat, bizony sok érdekeset láthatunk ott.

A mi azonban leginkább keltette fel érdeklődésemet, ez volt az eljárás és a módszer, melylyel az állatokat preparálják. Nem régi módu „kitömés“ ez, hanem valóban helyes módszerekkel támogatott mestermunka s ez abban áll, hogy az állat testéről lenyuzott bőrt első sorban konzerválják, belső színén megtisztítják a legparányibb hús- és zsírrészecektől is, a nagy emlősök bőrét cserzik és papírvékonyra faragják; az így elkészített bőrt azután kívül a vértől, piszoktól megtisztítják és nagy ügyesen megszáritják, hogy a tollazat vagy szőrme össze ne tapadjon. A további feladatot a mesterséges test előállítása képezi, melyre a bőrt rá fogják huzni; kisebb állatok testét turfából faragják és vékonyabb-vastagabb drótra állítják, nagyobb állatoknak vasrudakból szilárd vázat készítenek, deszka a gerincze, turfa és finom forgács a husa, agyag a plasztikus felülete. Így előáll a legpontosabb szobor, maga az állat jellemző mozdulatában, minden része, izma hüen kidomborítva; erre ráborítják a bőrt és összevarják. Csak egy csekély hiba a váz szerkezetén, a méretekben vagy a kidolgozásban — és hiábavaló lenne az egész munka, mert

a bőr nem illenék reá. De ha hiba nincsen, akkor elének áll az az állat, mely minden alkatrészében hü mása az élőnek.

Mindezekben a bizony nem könnyű munkákban a munkamegosztás ujdonkori elve érvényesül: az egyik segéd nyuzza a frissen érkező állatokat, a másik tisztítja a bőroket, a harmadik végzi a mosást, természetesen mindegyik az elérhető legnagyobb gyakorlottsággal; ezalatt a preparátorok mesterük vezetése alatt már faragják a turfatesteket, készítik a vázakat, vagy kidolgozzák a finomabb részleteket. Mire elkészült a bőr és magába szivta a mérget, kész a belső test is és csakhamar itt áll az állat előttünk, s ha megtörtént rajta az utolsó simítás vagy alakítás is, akkor a diszitő veszi át s megfelelő környezetet teremt körülé. Ebből van az ugynevezett „kitömés“-nek mestersége; a művészet a felfogásban és az alakításban rejlik.

Dr. Lendl laboratóriumában különben nemcsak kitömött állatokat láthatunk. Csontvázak, anatómiai preparátumok is készülnek ott és száz meg száz bogárnak van a kifejlődési menete borszeszben megörökítve, színes pillangóknak biológiai csinosan elkészítve láthatók ott a hazai, sőt még külföldi tanintézeteknek és muzemoknak számára is.

Vadászfy Jenő.